

*Алла Сіренко,
ORCID iD 0000-0003-4520-1757
к.п.н., завідувач відділу дошкільної освіти
КНЗ «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти
Черкаської обласної ради»
вул. Бидгоцька, 38/1, 18003, м. Черкаси, Україна
tauka890@gmail.com*

ГРУПОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ В СОБІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Стаття присвячена огляду наукових концепцій групової діяльності дітей старшого дошкільного віку. Увага зосереджується на впливі групової діяльності дошкільників на формування впевненості в собі. Розкрито сутність поняття «групова діяльність» та встановлено взаємозв'язок із формуванням особистісних якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: *види дитячої активності; виховні завдання; групова взаємодія; групова діяльність; діяльнісний підхід; інтерактивні форми і методи; педагогічні технології; педагогічні умови; спільна діяльність; становлення особистості дитини; старший дошкільник; впевненість у собі; формування особистісних якостей; характеристики діяльності дитини в групі.*

© Сіренко А. Є., 2020

Вступ. Модернізація національної системи освіти України передбачає необхідність акцентування уваги на створенні сприятливих умов для розвитку творчої, самостійної, життєво компетентної особистості дитини з розвинутою самоповагою та впевненістю в собі. Формування особистості дітей дошкільного віку як суб'єктів активної життєвої позиції, здатних здійснювати власний вибір, приймати самостійні рішення, брати відповідальність за свої дії, довіряти власному досвіду і можливостям, є одним із пріоритетних завдань педагогіки. Ефективність групової діяльності в контексті формування впевненості в собі дітей дошкільного віку підтверджують педагогічні дослідження, у яких підкреслюється, що діяльність є провідною умовою розвитку особистості дитини.

Проблема групової діяльності дітей розкрита в низці досліджень таких педагогів, як Ю. К. Бабанський (Бабанський Ю. К., 1997); Т. П. Галкіна (Галкі-

на Т. П., 2001), І. Гейко (Гейко І., 2002), Т. Гора (Гора Т., 2006), О. А. Комар (Комар О. А., 2004), О. І. Пометун (Пометун О. І., 2004), І. М. Чередова (Чередова І. М., 1988), О. Г. Ярошенко (Ярошенко О. Г., 2001). Учені стверджують, що групова діяльність сприяє становленню особистості дитини, саме така діяльність є продуктивною в умовах навчання та формування вмінь, навичок і досвіду. Доведено, що провідними видами діяльності дітей старшого дошкільного віку є гра та спілкування, які передбачають взаємодію в групі.

Метою статті є аналіз особливостей групової діяльності дітей старшого дошкільного віку як засобу формування впевненості в собі.

Завдання: розкрити зміст поняття «групова діяльність» у контексті освітньої діяльності з дітьми старшого дошкільного віку, здійснити аналіз дидактичних можливостей групової діяльності для формування впевненості в собі у старшого дошкіль-

ника.

Основний виклад статті. В енциклопедичному словнику поняття «групова діяльність» визначено так: «спільна діяльність групи людей, що відбувається в умовах їхнього спілкування один з одним ...» (Безруких М. М. та ін., 2003, с. 23). Групова діяльність – «це специфічна людська, регульована свідомістю активність, породжувана потребами суб'єкта і спрямована на пізнання і перетворення зовнішнього світу і самої людини. Групова діяльність – складний багатогранний феномен, компоненти якого утворюють певну структуру, яка формується у взаємодії громадських та індивідуальних компонентів під впливом специфічних механізмів внутрішньо-групової інтеграції» (Безруких М. М. та ін., 2003, с. 25). У словнику окреслена структура групової діяльності: 1) постановка мети 2) прийняття рішення 3) плануван-

ня 4) здійснення діяльності 5) управління та контроль 6) оцінка результатів (Безруких М. М. та ін., 2003).

У «Базовому компоненті дошкільної освіти» стверджується що: «група – це об'єднання, яке виникає на основі особистих симпатій, емоційних взаємин між її членами. Групу об'єднують спільні цінності, щирість і відкритість відносин, довіра, певні поведінкові норми; прихильне ставлення один до одного (дружба як прояв взаємної довіри, відданості, поваги між людьми)» (Богуш А. М., 2012, с. 7). Таким чином, у «Базовому компоненті дошкільної освіти» наголошено на важливості культивування групових норм, цінностей, що сприяють формуванню впевненої в собі особистості дитини. Нижче наведемо сутність поняття «групова діяльність» на основі узагальнення наукової літератури (рис. 1 Сутність поняття «групова діяльність»).

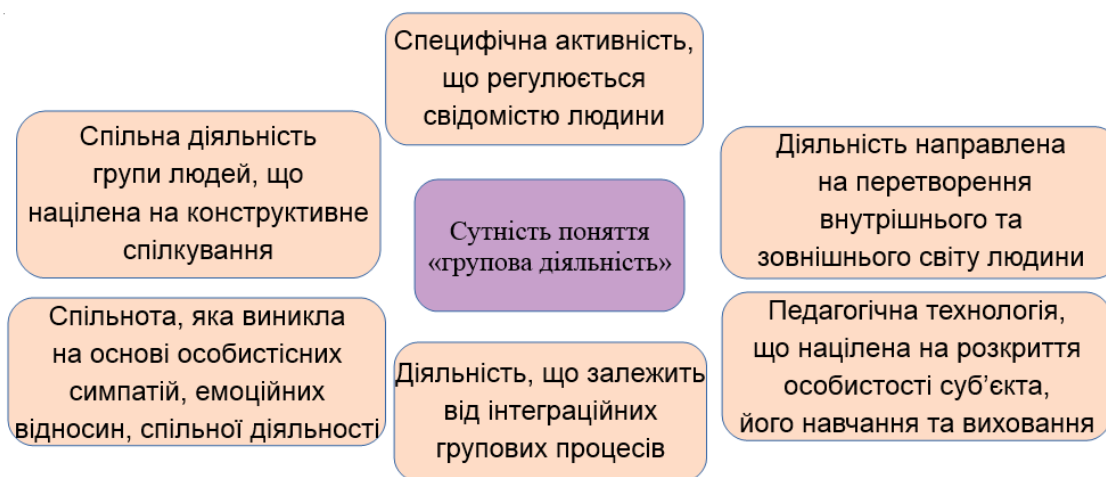

Рис. 1. Сутність поняття «групова діяльність»

Джерело: складено автором самостійно

Поняття «групова діяльність» у науковій літературі майже не представлено, воно окреслено в контексті педагогічних технологій та їхнього впливу на особистість суб'єкта. Групова діяльність являє собою спільну діяльність групи людей, регульовану особистісною активністю, об'єднання на основі особистих симпатій, емоційних відносин, спільної діяльності тощо. Стверджується, що групова діяльність як педагогічна технологія є ефективною в контексті розвитку особистості суб'єкта, його впев-

неності в собі.

У методичних рекомендаціях Інституту інноваційних технологій і змісту освіти № 1.4 / 18-3082 від 26 липня 2010 «Про організовану і самостійну діяльність дітей в дитячому садку» зазначено: «... Освітній процес (що передбачає групову діяльність) повинен включати в себе різні види дитячої активності, адекватні віку в першу чергу, ті, в рамках яких відбуваються важливі вікові новоутворення, і сприятливі для подальшого розвитку кожної маленької особистості

у всіх сферах життєдіяльності. Від педагогів вимагається вільне володіння широким арсеналом організаційних форм, засобів, методів і прийомів освітнього впливу на вихованців...» (Гора Т., 2006, с. 43). Отже стверджується, що групова діяльність сприяє формуванню новоутворень у дітей дошкільного віку, розкриттю їхнього творчого, особистісного потенціалу.

Застосування групової діяльності в контексті навчання і виховання дітей є предметом дослідження Т. Гора (Гора Т., 2006), Н. Потапової (Потапова Н., 2006,) О. Пометун (Пометун О., 2004), О. Ярошенко (Ярошенко О., 2001), де групова діяльність розглядається в контексті виховного, навчального впливу на дітей старшого дошкільного віку. Н. Потапова, здійснивши порівняльний аналіз групової та індивідуальної навчальної діяльності дітей зазначила: «поєднання індивідуальних і групових форм навчальної діяльності дітей старшого дошкільного віку, визначає, що результат групової навчальної діяльності досягається спільними зусиллями навчальних завдань з одночасними індивідуальними змінами в інтелектуальному розвитку кожного члена групи (Потапова Н., 2006).

Близьким є дослідження Т. Гора, який здійснив порівняльний аналіз групової та індивідуальної діяльності старшого дошкільника: «незважаючи на зазначені позитивні характеристики групової діяльності, абсолютизувати її, підміняти нею індивідуальну було б великою помилкою. Аналіз дидактичних можливостей індивідуальної та групової діяльності розкриває сильні і слабкі сторони кожної з них, показує, що в реальному навчальному процесі вони не можуть функціонувати ізольовано одна від одної (Гора Т., 2006). Самоконтроль, самооцінка, груповий клімат, де відбувається спілкування, сприяє розвитку соціально корисних навичок, особистісних компонентів тощо.

Розглядають групову діяльність як одну з педагогічних технологій роботи зі старшими дошкільниками О. Пометун та Л. Пироженко. Дослідниці стверджують:

«суть групової діяльності як навчання полягає в умовах постійної, активної взаємодії всіх дошкільнят, де дитина і вихователь є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання» (Пометун О. І., 2004, с. 9). «Групова діяльність дає суб'єкту можливість «зробити засвоєння знань більш доступним; формувати власну думку, правильно її висловлювати, доводити свою точку зору, аргументувати і дискутувати; навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід шляхом включення в різні життєві ситуації і переживати їх, вчитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, вирішувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу; аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу, шукати спільне рішення проблеми; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт» (Пометун О., 2004, с. 7). Отже, дослідники визначають провідну роль групової діяльності в засвоєнні знань, збагаченні соціальним досвідом, розвитку соціально-корисних навичок, формуванні впевненості дитини в собі.

Питання ролі групової діяльності в становленні особистості дитини розкрито в роботах І. Гейко (Гейко І., 2002), О. Комар (Комар О., 2004), О. Ярошенко (Ярошенко О., 2001) та ін. У своїх роботах І. Гейко стверджує: «групову навчальну діяльність – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями» (Гейко І., 2002).

У своїх працях О. Комар стверджує, що групова діяльність сприяє активізації та результативності навчання старших дошкільників, формуванню гуманного ставлення до оточення, самостійності, уміння відстоювати свої погляди, впевненості в собі та інше. Групова діяльність створює певні умови для формування позитивної мотивації дитини через підтримку, кон-

структивний клімат групи (Комар О. А., 2003, с. 5).

Групова діяльність, для якої створюють умови доброзичливості, чуйності, взаємодопомоги, здатна розкрити потенціал дитини. Одна з характеристик діяльності дитини в групі – отримання нового досвіду, який є основою спілкування з оточенням. Групова діяльність багатофункціональна, вона розвиває особистість дитини, формує впевненість у собі, почуття захищеності, розвиває інтелектуальні, творчі здібності (Пошетун О. І., 2004).

Близької позиції дотримується І. Гейко: групова діяльність сприяє формуванню вміння дитини розподіляти обов'язки, спілкування одне з одним, вирішувати конфлікти, що виникають тощо. У груповій роботі дитина бере на себе функції вчителя і виконує види діяльності дорослих, формує впевненість у собі. Групова діяльність, як стверджує дослідник, порівняно з іншими організаційними формами має низку значних переваг: за той самий відрізок часу обсяг виконаної роботи набагато більший, висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь; мотивів навчання тощо. (Гейко І., 2002).

Отже, важливим є акцент дослідників на особистісному зростанні дитини через виконання обов'язків авторитетних дорослих, підтримку групи, відсутність гострих оцінних суджень тощо.

Дослідники (Гергега Т., 2004; Кокарева І., 2006; Ярошенко О., 2001) підкреслюють, що групова діяльність розвиває соціальні навички дитини, які сприяють майбутній адаптації її до школи. Так І. Кокарева стверджує, що групова діяльність дошкільника спрямована на виконання завдань стимулювання моральних переживань взаємного навчання, зацікавленості в успіху товариша, навчанні продуктивного спілкування. Групова діяльність сприяє формуванню комунікативних умінь учнів; рефлексивного компонента навчальної діяльності, цілеспрямованості, упевненості в собі. Дослідниця зазначає, що засадами групової діяльності дітей є ділове співро-

бітництво; спеціальний відбір дітей у групи; актуалізація активності кожної дитини; поєднання всіх форм навчальної діяльності дітей (Кокарева І., 2006).

У своїх дослідженнях Т. Гергега зазначає, що групова діяльність являє собою поєднання різних форм навчання, вона є необхідною умовою для формування індивідуальних здібностей, умінь і навичок, творчої діяльності учнів, особистісного розвитку, зокрема впевненості в собі (Гергега Т., 2004).

Групову діяльність дітей можна застосовувати на всіх етапах процесу виховання, як зазначає у своїх працях О. Ярошенко. Однак на етапах первинного знайомства, навчання рівень цієї діяльності досягається тільки в умовах високих і рівних можливостей дітей, які перебувають майже на одному рівні інтелектуального особистісного розвитку (Ярошенко О., 2001). Підкреслені переваги групової діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку над індивідуальною формою роботи. Групова діяльність сприяє: формуванню в дітей тих якостей, які потрібні для успішного контакту з іншими людьми, вироблення навичок соціальної перцепції (сприйняття інших людей, їхньої зовнішності, мови, жестів, міміки, оцінка їхніх дій і вчинків) правильно оцінювати власні вчинки, регулювати свою поведінку залежно від умов оточення, що змінюються; долати протиріччя між членами групи, щоб досягти більшого взаєморозуміння.

Думки, що під час групової діяльності вирішується низка навчальних і виховних завдань, дотримується Г. Щукіна, вона так деталізує ці завдання: зростає

- обсяг засвоєного матеріалу і глибина його розуміння, на формування понять, умінь, навичок витрачається менше часу, діти отримують задоволення від занять, комфортніше почуваються в колективі;
- пізнавальна активність і творча самостійність, змінюється характер взаємовідносин між дітьми: зникає байдужість, агресія; додається теплота і

людяність, згуртованість, діти починають розуміти одне одного і самих себе, ставляться до себе й одне до одного з повагою;

- самокритичність через оцінку дитиною власних можливостей, розвивається самоконтроль.

Дослідниця зазначає, що під час групової діяльності дитиною формуються навички, необхідні для життя в суспільстві: самостійність, відповідальність, тактовність, вміння будувати свою поведінку з урахуванням позицій інших людей (Щукина Г. И., 1986).

У своїй книзі «Групповая работа на уроке» Х. Лийметс стверджує, що в розвитку інтересу до навчання велику роль відіграє потреба дітей в емоційному контакті. Спілкування в групі стає на початкових етапах групової діяльності тією точкою опори, яка перевертає світ дитячого ставлення до навчання. Спільна діяльність у групі спонукає прагнення дітей до спілкування, вони поступово набувають самостійного інтересу, власної спонукальної сили. Групова діяльність, на думку дослідника, розкриває особистість дитини через актуалізацію її творчих здібностей (Лийметс Х. Й., 1975).

Отже, групова діяльність виконує і стимулювальну функцію, зокрема розвитку інтересу до спілкування, навчання, розвитку власних можливостей тощо. Таким чином у процесі групової діяльності

здійснюється розвиток комунікативних, соціальних, трудових умінь, емоційний і особистісний розвиток. Такий розвиток є стимулом до формування впевненості дитини в собі, своїх вчинках, майбутньому. У процесі групової діяльності дитина може бути водночас у центрі уваги і займати другорядну позицію, що сприяє формуванню самокритичності, соціальних навичок адаптації тощо.

Висновок та перспективи подальших досліджень. У статті проаналізовано й розкрито поняття «групова діяльність» та «групова діяльність дітей старшого дошкільного віку», які є різними та нечітко окреслені. Здебільшого групову діяльність пропонують розглядати в контексті навчальної та трудової діяльності особистості.

Проблема групової діяльності дітей старшого дошкільного віку в науковій літературі також представлена мало: її розкривають у контексті виховання та навчання дітей різних вікових категорій, водночас її дидактичні можливості розкриті не до кінця.

Перспективами подальших наукових пошуків є аналіз та розкриття ефективності групової діяльності дітей старшого дошкільного віку в контексті формування особистісних якостей дитини, зокрема впевненості в собі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения. / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика. – 1997. – 103 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; авт. кол-в : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Галкина Т. П. Социология управления: от группы к команде. Учеб. пособие / Т. П. Галкина. – М. : «Финансы и статистика», 2001. – 224 с.
4. Гейко І. Інтерактивні форми і методи навчання / І. Гейко // Науково-методичний освітнянський часопис «Світло». – 2002. – № 3. – С. 51–53.
5. Герега Т. Інтерактивні методи на уроках / Т. Герега // Завуч. – 2004. – № 7. – С. 9–13.

6. Гора Т. Організація міжособистісної взаємодії учнів загальноосвітніх шкіл як запорука їх самореалізації / Т. Гора // Рідна школа. – 2006. – № 4. – С. 12–13.
7. Кокарева І. Інтерактивні технології у навчанні / І. Кокарева // Початкова школа. – 2006. – № 2. – С. 19–21.
8. Комар О. А. Інтерактивні технології – технології співпраці / О. А. Комар // Початкова школа. – 2004. – № 9. – С. 5–7.
9. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
10. Лийметс Х. Й. Групповая работа на уроке / Хейно Йоханнович Лийметс. – М. : Знание, 1975. – 60 с.
11. Педагогический энциклопедический словарь / М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др. [под общ. ред. Б. М. Бим-Бад]. – М. : Большая рос. энцикл., 2002. – 528 с.
12. Пометун О. І. Активні та інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять / О. І. Пометун // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 1–15.
13. Потапова Н. І. Поєднання індивідуальних і групових форм навчальної діяльності в інтелектуальному розвитку молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – «Теорія і методика виховання» / Н. І. Потапова – К., 2006. – 22 с.
14. Чередов И. М. Формы учебной работы в средней школе / И. М. Чередов. – М. : Просвещение, 1988. – 321 с.
15. Щукина Г. И. Роль деятельности в учебном процессе / Г. И. Щукина. – М. : Просвещение, 1986. – 132 с.
16. Ярошенко О. Г. Повніше використовувати можливості групової навчальної діяльності школярів / О. Г. Ярошенко // Нива знань. – 2001. – № 3. – С. 8–10.

ГРУППОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ УВЕРЕННОСТИ В СЕБЕ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Сиренко Алла,

кандидат педагогических наук,

заведующая отделом дошкольного образования

КУЗ «Черкасский областной институт

последипломного образования Черкасской областной рады»

ул. Быдгоцкая, 38/1, 18003, г. Черкассы, Украина

e-mail: tauka890@gmail.com

Статья посвящена обзору научных концепций групповой деятельности детей старшего дошкольного возраста. Внимание сосредотачивается на воздействии групповой деятельности дошкольников касательно формирования уверенности в себе. Раскрыта сущность понятия «групповая деятельность» и установлена взаимосвязь с формированием личностных качеств у детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: *виды детской активности; воспитательные задачи; групповая деятельность; групповое взаимодействие; деятельностный подход; интерактивные формы и методы; педагогические технологии; педагогические условия; совместная деятельность; становление личности ребенка; старший дошкольник; уверенность в себе; формирование личностных качеств; характеристики деятельности ребенка в группе.*

GROUP ACTIVITIES AS A MEANS OF FORMING SELF-CONFIDENCE IN SENIOR PRESCHOOLERS

Sirenko Alla,

*candidate of pedagogical sciences
head of the department of preschool education
of the communal educational institution
«Cherkassy Regional Institute of Postgraduate
Education of the Cherkasy Regional Council»
st. Bydgoshska, 38/1, 18003, Cherkassy, Ukraine
e-mail: tauka890@gmail.com*

The article is devoted to the review of scientific concepts concerning group activity of children of senior preschool age. Attention is focused on the influence of group activities of preschoolers on the formation of self-confidence. The essence of the concept of «group activity» is revealed and the interrelation with the formation of personal qualities in older preschool children is established.

Keywords: *activity approach; characteristics of the child's activity in the group; educational tasks; interactive forms and methods; group interaction; group activity; pedagogical conditions; pedagogical technologies; self-confidence; senior preschooler; team work; the formation of the child's personality; senior preschooler; the formation of personal qualities types of children's activity.*

REFERENCES

1. Babanskij, Ju. K. (1997). *Optimizacija processa obuchenija* [Optimization of the learning process]. M.: Pedagogika (rus).
2. Bezrukih, M. M., Bolotov, V. A., Glebova, L. S. & Bim-Bad, B. M. [Ed.] (2002). *Pedagogicheskij jenciklopedicheskij slovar'* [Pedagogical encyclopedic dictionary]. M.: Bol'shaja ros. jencikl., 2002 (rus).
3. Bohush, A. M., Bielienka, H. V., Bohinich, O. L., Havrysh, N. V., Dolynna, O. P., Ilchenko, T. S. & Kovalenko, O. V. et al. (2012). *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity* [Basic component of preschool education]. K.: Vydavnytstvo (ukr).
4. Cheredov, I. M. (1988). *Formy uchebnoj raboty v srednej shkole* [Forms of educational work in high school]. M.: Prosveshhenie (rus).
5. Galkina, T. P. (2001). *Sociologija upravlenija: ot gruppy k komande* [Sociology of management: from group to team]. M.: «Finansy i statistika» (rus).
6. Heiko, I. (2002). Interaktyvni formy i metody navchannia [Interactive forms and methods of teaching]. *Naukovo-metodychnyi osvitianskyi chasopys «Svitlo»*, 3, 51–53 (ukr).
7. Hereha, T. (2004). Interaktyvni metody na urokakh [Interactive methods in lessons]. *Zavuch*, 7, 9–13 (ukr).
8. Hora, T. (2006). Orhanizatsiia mizhosobystisnoi vzaiemodii uchniv zahalnoosvitnikh shkil yak zaporuka yikh samorealizatsii [Organization of interpersonal interaction of students of secondary schools as a guarantee of their self-realization]. *Ridna shkola*, 4, 12–13 (ukr).
9. Kokarjeva, I. (2006). Interaktyvni tekhnolohii u navchanni [Interactive technologies in education]. *Pochatkova shkola*, 2, 19–21 (ukr).

10. Komar, O. A. (2004). Interaktyvni tekhnolohii – tekhnolohii spivpratsi [Interactive technologies – technologies of cooperation]. *Pochatkova shkola*, 9, 5–7 (ukr).

11. Kononko, O. L. (Ed.). (2003). *Komentar do Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini* [Commentary on the Basic component of preschool education in Ukraine]. K.: Red. zhurn. «Doshkilne vykhovannia» (ukr).

12. Lijmets, H. J. (1975). *Grupповaja rabota na uroke* [Group work in the classroom]. M.: Znanie (rus).

13. Pometun, O. I. (2004). Aktyvni ta interaktyvni metody navchannia: do pytannia pro dyferentsiatsiiu poniat [Active and interactive teaching methods: to the question of differentiation of concepts]. *Shliakh osvity*, 3, 1–15 (ukr).

14. Potapova, N. I. (2006). *Poiednannia individualnykh i hrupovykh form navchalnoi diialnosti v intelektualnomu rozvytku molodshykh shkolariv* [Combination of individual and group forms of educational activity in intellectual development of junior schoolchildren]. (Candidate's thesis). K. (ukr).

15. Shhukina, G. I. (1986). *Rol' dejatel'nosti v uchebnom processe* [The role of activity in the educational process]. M.: Prosveshhenie (rus).

16. Yaroshenko, O. H. (2001). Povnishe vykorystovuvaty mozhlyvosti hrupovoi navchalnoi diialnosti shkolariv [Fully use the opportunities of group learning activities of schoolchildren]. *Nyva znan*, 3, 8–10 (ukr).